

From Sacred to Senseless

THE MANY, MANY MEANINGS OF *MINHAG* IN *HALAKHAH*

שו"ת בעלי התוספות סימן י"א
גם כתבת שאין לשנות המנהג מפני הלעז.
"מנהג" זה "גהנם" למפרע. שאם שוטים נהגו,
חכמים לא נהגו. ואפילו מנהג הגון אינו עוקר
הלכה, אא"כ רופפת.

שו"ת הרשב"א חלק ה סימן רפ"ו
ומנהגם של קהלות תורה היא – ובכל כיוצא
בזה יש לומר מנהג מבטל הלכה.

Responsa Ba'alei ha-Tosafot §11

You also wrote that one should not deviate from accepted custom because of what people may say. Yet, the word *minhag* is just *gehinom* spelled backwards. For if fools acted in a certain manner, the Sages did not do so. Even a fitting custom does not override the law, unless the law is in doubt.

Responsa Rashba Vol. V §286

And communal customs are Torah – and anything of such sort one can say that customs override *halakhah*.

I. WHAT GIVES *MINHAGIM* THEIR POWER?

1. משנה מסכת פסחים פרק ד' משנה א'
מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים
עד חצות, עושין. מקום שנהגו שלא לעשות,
אין עושין. ההולך ממקום שעושין למקום
שאיין עושין, או ממקום שאין עושין למקום
שעושין, נותנין עליו חמרי מקום שיצא משם
וחמרי מקום שהלך לשם. ואל ישנה אדם,
מפני המחלוקת:

1. Mishnah, *Pesahim* 4:1

In a place where the people were accustomed to perform labor on Passover eve until midday, one may do so on that day. In a place where the people were accustomed not to perform labor, one may not do so. If one travels from a place where people perform labor [on Passover eve] to a place where people do not perform labor, or from a place where people do not perform labor to a place where people perform labor, they must observe the stringencies of both the place from which he left and the stringencies of the place to which he went. And a person may not deviate from the local custom, due to potential dispute.

2. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף נ' עמוד ב'

בְּנֵי בֵּישָׁן נִהוּג דְּלֹא הוּוּ אֶזְלִין מִצּוּר לְצִידוֹן
בְּמַעְלֵי שַׁבְּתָא. אֲתוּ בְּנֵיהוּ קָמִיה דְּרַבִּי יוֹחָנָן,
אָמְרוּ לוֹ: אֲבָהֵתִין אֶפְשָׁר לָהּ, אֲנִן לֹא אֶפְשָׁר
לָן. אָמַר לָהּ: כְּבָר קִיבְלוּ אֲבוֹתֵיכֶם עֲלֵיהֶם,
שְׁנֵאמַר: "שְׁמַע בְּנֵי מוֹסֵר אָבִיךָ וְאַל תִּפְּוֹשׁ
תּוֹרַת אִמְךָ."

3. רא"ש מסכת פסחים פרק ד' סימן ג'

כלומר אם בא לחכם לישאל אם יכול לזולל
במנהג שנהגו בו אבותיו, כההיא דבני בישן,
לא יתיר לו החכם. וכן נמי אדם שנהג איסור
בדבר המותר לסייג ולפרישות, לא יתיר לו
החכם המנהג ההוא ממילא דהוי כמו נדר. ...
אבל החכם יכול להתיר להם בחרטה כמו
שאר דברים ויפתח בחרטה שהם מתחרטים
שנהגו כן לשם נדר.

4. שו"ת הרשב"א חלק ג' סימן רל"ו

וכל מי שנהג איסור בדבר המותר לגדר –
אפשר שהוא חמור מן הגדר והשבועה,
שהגדרים והשבועות נשאלין עליהם ומתירין
להם. ואלו מי שנהג איסור בדברים המותרין
כדי לעשות לו גדר בפני האיסור – קבלו על
עצמן כאיסורין שאסרתן התורה שאין לו
היתר לעולם. לפיכך אמרו "דברים המותרין
ואחרים נהגו בהן אסור נשאל אין מתירין לו".

5. ספר ויקרא פרק י"ח פסוק ג' (פרשת אחרי מות)

כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ־מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִשְׁבְּתֶם־בָּהּ לֹא
תַעֲשׂוּ, וְכַמַּעֲשֵׂה אֶרֶץ־כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי מְבִיא
אֲתֶכֶם שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ – וּבַחֲקֵיהֶם לֹא תִלְכּוּ.

2. *Pesahim 50b*

The residents of Beit She'an were accustomed not to travel from Tyre to market day in Sidon on Shabbat eve. Their children came before Rabbi Yoḥanan and said to him: [Due to their wealth,] it was possible for our fathers to earn a living without traveling [to the market on Friday]; however, it is not possible for us. He said to them: Your fathers already accepted this upon themselves, and it remains in effect for you, as it is stated: "My son, hear your father's rebuke and do not abandon your mother's teaching" (Proverbs 1:8).

3. *Rosh, Pesahim 4:3*

In other words, if one comes to a Sage to ask them for permission to disregard a custom that one's ancestors observed, as with the residents of Beit She'an, the Sage cannot permit them. This is also true regarding a person who prohibits for themselves the permissible to act as a fence and a distancing measure, a Sage cannot permit them to disregard the custom for it is like an oath. ... But a Sage can permit them through the mechanism of *ḥaratah* (regret) as with other things that can be absolved through *ḥaratah* if they are regretful for having observed in the same manner as an oath.

4. *Responsa Rashba Vol. III §236*

Regarding one who is accustomed to prohibit that which is permitted as a protection – it is possible that this is far stricter than a *neder* or *shevu'ah*, for *nedarim* and *shevu'ot* can be forgiven. But one who accepts the practice of prohibiting things that are permitted to serve as a protection against the prohibited – that person has accepted upon themselves these things like all other prohibitions in the Torah for which there is no possible leniency. Thus, our Sages taught, "things that are permitted, yet others are accustomed to prohibiting for themselves cannot be absolved" [*Nedarim* 15a].

5. *Leviticus 18:3 (Parashat Aḥarei-Mot)*

You shall not copy the practices of the land of Egypt where you dwelt, or of the land of Canaan to which I am taking you; nor shall you follow their laws.

6. רמ"א יו"ד סימן קע"ח סעיף א'

אלא יהא מובדל מהם במלבושיו ובשאר מעשיו. וכל זה אינו אסור אלא בדבר שנהגו בו העובדי כוכבים לשם פריצות כגון שנהגו ללבוש מלבושים אדומים והוא מלבוש שרים וכדומה לזה ממלבושי הפריצות, או בדבר שנהגו למנהג ולחוק ואין טעם בדבר דאיכא למיחש ביה משום דרכי האמורי ושיש בו שמץ עבודת כוכבים מאבותיהם. אבל דבר שנהגו לתועלת – כגון שדרכן שכל מי שהוא רופא מומחה יש לו מלבוש מיוחד שניכר בו שהוא רופא אומן, מותר ללבושו וכן שעושיין משום כבוד או טעם אחר מותר.

7. מ"ת הלכות ממרים פרק א' הלכה ב'

כָּל מִי שְׂאִינוּ עוֹשֶׂה כְּהוֹרָאָתָן עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה שְׁנֵאֲמַר (דברים י"א) "לֹא תִסּוּר מִכָּל הַדְּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ יְמִין וְשְׂמָאל" ... וְאַחַד דְּבָרִים שֶׁעֲשָׂאוּם סִיג לְתוֹרָה וּלְפִי מַה שֶׁהִשְׁעָה צְרִיכָה – וְהֵן הַגְּזֵרוֹת וְהַתְּקִנּוֹת וְהַמְּנַהֲגוֹת.

8. ספר אמרי ברוד, תוקף המנהג בהלכה, הקדמה

ואיתאמר משמיה דרבינו צדוק הכהן מלובלין זצ"ל דעכשיו שנכתב תורה שבעל פה משום "עת לעשות ה' הפרו תורתך" (תהילים קי"ט, קכ"ו) כמבואר בגיטין (דף ס' ע"ב), הרי מנהגי ישראל הם עיקר תורה שבעל פה.

II. THE DIFFERENT TYPES OF MINHAGIM

A. MINHAGEI HUMRAH

9. שו"ת הר"ן סימן מ"ח

כתבת ראובן – נשא אשה בצרפת שהוא מקום שנהגו שלא לישא שתי נשים מפני חרם רבנו גרשום ז"ל, והנה עתה הוא דר בארץ קשמילה מקום שנהגו לישא שתי נשים ...

6. Rama, Y.D. 178:1

Rather, one should be distinct from them in one's manner of dress and in all of one's actions. But all of this applies only to things that non-Jews do for the sake of licentiousness e.g. they are accustomed to wearing red clothing, which is princely clothing and other clothing that is similarly immodest, or things that they are accustomed to doing because of a custom or rule that does not have any underlying reason out of concern that it is "the ways of the Amorites" and that it is tainted by idol worship inherited from their ancestors. But things that they are accustomed to doing for a useful purpose – such as their custom for expert doctors to wear particular clothing so that they will be recognized as specialists, one is permitted to wear such clothing.

7. Rambam, *Laws of Rebels* 1:2

Anyone who does not listen to their instruction violates a negative prohibition as it is written, "do not deviate from any statement they tell you, neither right nor left." ... And this includes things instituted as a fence around the Torah and the things that the moment requires – and these are decrees, ordinances, and customs.

8. *Immrei Barukh, Custom's Validity in Halakhah, Introduction*

And it is stated in the name of R. Tzadok of Lublin that nowadays when the Oral Law has been written down because "it is a time to act for the LORD for they have violated your teaching" (Ps. 119:126) as is explained in *Gitṭin* (6ob), now the customs of the Jewish People are the core of the Oral Law.

9. *Responsa Ran* §48

"Reuven" wrote to me – he married in France, which is a place where they are accustomed to not marrying more than one wife due to the decree of R. Gershom, but now he lives in Castille, a place where they do marry more than one wife ...

ובכי האי גוונא ודאי מי שיצא משם ואין דעתו לחזור – אין נותנים עליו חומרי אותו מקום שיצא משם, אבל בית דין הגדול שהחרים דבר אחד על כל אנשי גלילותיו עליהם ועל זרעם וקבלוהו עליהם, איני רואה מתוך אותה משנה דכל היכא שאחד מבני בניהם מאותם שהחרם היה חל עליו בעודו במקומו שנאמר שמפני שיצא ממקומו יהא מסולק החרם מעליו, לפי שחרם זה אין המקום גורם אותו אלא אקרקפתא דגברי רמי ...

י. שו"ע או"ח סימן תנ"ג סעיף א'

אלו דברים שיוצאים בהם ידי חובת מצה – בחטים ובשעורים ובכוסמין ובשבולת שועל ובשיפון, והמנהג ליקח לכתחלה חטים. אבל לא באורז ושאר מיני קטניות, וגם אינם באים לידי חימוץ ומותר לעשות מהם תבשיל:

הגה ויש אוסרים – והמנהג באשכנז להחמיר ואין לשנות.

יא. שו"ת יביע אומר חלק ה' - או"ח סימן ל"ז

נשאלתי אודות אישה אשכנזיה שנישאת לבעל ספרדי, ובהיותה בבית אביה היתה נוהגת כמנהג הוריה בכל החומרות שנוהגים, ומהם אכילת אורז וקטניות בפסח שנוהגים בהם איסור (כמ"ש הרמ"א סי' תנ"ג), וכעת אותה נפשה לנהוג כמנהג בעלה לבשל אורז וקטניות ולאכלם בפסח, אם אין בזה משום: אל תמוש תורת אמך.

ומכל שכן בארץ ישראל וסביבותיה שקבלו עליהם הוראות הרמב"ם ומרן הש"ע, שהם מרי דאתרין, ועל פיהם יחנו ועל פיהם יסעו, בודאי שהאשה רשאית להקל כמנהג בעלה הספרדי.

In such a case it is obvious that one who moves from a place with no intent to return – they are not obligated in the stringencies of the place they came from, but if a *Beit Din Gadol* decreed a specific thing upon all the people in the area and upon their descendants and they accepted it, I do not see how one of the descendants of the people upon whom the decree was made in that place can say that because he has left it no longer binds him, because such a decree is not based on the place but on the person themselves...

10. *Shulhan Arukh, Oraḥ Hayyim* 453:1

These are the things through which one fulfills the obligation of eating *matza*: wheat, barley, spelt, oats and rye, and the custom is to ideally use wheat. But not rice and other types of legumes (*kitniyot*), but these also do not come to be leavened and it is thus permitted to make a cooked food from them.

Rama: But there are those who prohibit *kitniyot* – and the custom in Ashkenaz is to be stringent and cannot be changed.

11. *Responsa Yabia Omer* Vol. V O.H. §37

I was asked regarding an Ashkenazi woman who married a Sephardi, and in her father's home she was accustomed to follow all of the stringencies they observed, among them the prohibition to eat rice and *kitniyot* on Pesah (as written by Rama). But now she wonders if she can follow the custom of her husband and cook rice and *kitniyot* and eat them on Pesah, or if this is a violation of "Do not forsake the Torah of your mother"?

And in any case in Israel and its surrounding which accepted upon itself the instruction of Rambam and our rabbi, the *Shulhan Arukh*, for they are the rabbis of the land, and "according to their word we make camp and according to their word we break camp," it is clear that the wife can be lenient and follow Sephardi practice.